
CÂTEVA CONSIDERAȚII DESPRE FOSTUL PALAT ADMINISTRATIV DIN PIATRA-NEAMȚ (1909-1979)

Mihaela - Cristina Verzea

Cuvinte-cheie: *Piatra-Neamț, Palatul Administrativ, plan urbanistic, documente de arhivă.*

La sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX spațiul urban administrativ era dominat de numeroase clădiri cu o reală valoare arhitecturală, construite de meșteri francezi, italieni, germani sau români, adepți ai unor stiluri diferite: renaștere, baroc, clasic, neoclasic, romantic, românesc. Aceste imobile găzduiau, iar unele continuă să găzduiască și astăzi, instituții publice: ministere, palate administrative, bănci, muzee. Cu șase ani înainte de a se finaliza lucrările la Palatul Administrativ din Piatra-Neamț, la 27 aprilie 1906, la Galați se inaugura clădirea Prefecturii, operă a renumitului arhitect Ion Mincu, creatorul stilului neoromânesc. În același an, arhitectul I.D. Berindei începea lucrările la Palatul Administrativ din Iași, definitivat în perioada domniei Regelui Ferdinand, în 1925, monument care a avut destinații similare clădirii din Piatra-Neamț, întrucât din palat administrativ devine palat al culturii, adăpostind astăzi mai multe instituții muzeale. Cu mult înaintea acestora, în anul 1891, la Brăila fusese ridicat în stilul academist Palatul Administrativ și Judecătoresc. Contemporan cu edificiul administrativ nemțean este Palatul Administrativ construit în perioada 1912-1913 la Craiova de către arhitectul Petre Antonescu¹.

¹ *Construcții monumentale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989; *Orașele României. O istorie în imagini - Sfârșitul secolului XIX - începutul secolului*

Impunătoarea construcție publică ridicată la Piatra-Neamț la începutul deceniului II al secolului trecut îmbogățește, iată și astăzi la trecerea unui secol, peisajul arhitectural al spațiului citadin nemțean. Imobilul figurează în Lista Monumentelor Istorice la poziția 183, având indicativul NT-II-m-B-10560, fiind datat „înc. sec. XX”.

Prezentarea istoricului acestei clădiri pentru o perioadă de 70 de ani comportă unele neajunsuri. În primul rând, informațiile se dovedesc a fi parcimonioase. Pe de o parte, sursele editate nu fac deloc referiri la Palatul Administrativ, în perioada supusă atenției, exceptând evident specificarea instituțiilor adăpostite de clădire, iar pe de altă parte documentele primare nu reușesc să reconstituie în întregime istoricul acestui monument de arhitectură.

Totuși, vom încerca pe baza mărturiilor găsite la Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale să creionăm un scurt istoric al Palatului pentru perioada menționată.

Pentru stabilirea momentului în care oficialitățile județului Neamț și-au pus problema ridicării unui Palat Administrativ la Piatra-Neamț un raport semnat de consilierii județeni în anul 1909 devine o sursă prețioasă de informare. Documentul invocat trece în revistă motivele administrative și financiare care reclamau construirea clădirii.

Dacă de multă vreme s-a simțit nevoia absolută de a construi în acest oraș un palat administrativ.

În aproape toate capitalele de județ din țară, orașe cu mult mai mici decât Piatra, [acestea] posedă astfel de clădiri, și numai în acest oraș unde conducătorii noștri s-au ocupat se vede mai mult de interesele lor personale decât de cele politice, au lăsat până acum nerealizată această operă, care este absolut indispensabilă, atât din punct de vedere practic cât și din punct de vedere financiar.

Din punct de vedere practic clădirea unui palat administrativ se impune deoarece pe de o parte toate instituțiile administrative, judecătorești și financiare vor fi concentrate într-un singur local, iar pe de altă parte, vom avea o clădire spațioasă, bine construită, luminoasă în loc de actualele clădiri luate în chirie de județ, clădiri defectuoase din toate punctele de vedere.

Afară de aceasta, orașul va fi împodobit cu o clădire care va contribui la înfrumusețarea lui.

Din punct de vedere financiar de asemenea construirea lui se impune: în adevăr județul plătește actualmente 13180 lei chiria anuală și anume: 5100 lei pentru Prefectură, 5500 lei chirie pentru Tribunal, 1000 lei chirie pentru locul Curții cu Jurați și 1580 lei chiria localului pentru Judecătoria de Pace. La

palatul administrativ se vor construi și localurile necesare pentru Casierie și Creditul Agricol pentru care statul plătește o chirie de 7500 lei.

Cu alte cuvinte, toate instituțiile ce ar încăpea în această clădire ar plăti o chirie anuală de 21000 lei aproximativ.

Presupunând că județul ar face un împrumut de 350.000 lei, anuitatea acestui împrumut va fi de 19000 lei anual, deci județul va avea pe lângă un local propriu, și o economie de 2000 lei anual.

Singura dificultate care se ridică este împrejurarea că în timpul celor doi ani de zile care ar necesita construirea, județul ar fi nevoit să plătească și chirie și anuitatea împrumutului. În ceea ce privește locul necesar sunt informat că Primăria, cu dragă inimă ar dona județului cele două parcuri de lângă locuința D-lui Ioan D. Ioaniu.

... încă din anul 1882 s-au făcut începuturi pentru a se ajunge la acest scop.

Din studierea lucrărilor aflate la dosar se vede că, Consiliul Județean în ședința sa de la 8 noiembrie 1896 a votat un împrumut de 350.000 lei.

Cu adresa nr. 6240 din 29 noiembrie 1896, s-a cerut Domnului Ministru de Interne aprobarea acestui împrumut, care a fost votat de Cameră, însă comitetul delegaților din Senat și-a exprimat dorința ca mai înainte de a se pronunța asupra împrumutului, să i se pună la dispoziție planul și devizul ce se vor fi întocmit pentru această clădire. La această cerere a Senatului, Prefectura județului prin adresa nr. 4617 din 23 Decembrie 1898 răspunde că nu sunt făcute planurile și devizurile deoarece știind cu siguranță dacă s-ar aproba împrumutul, județul ar risca să cheltuiască o sumă destul de importantă fără a avea siguranța că se construiește clădirea.

Cu toate aceste interveniri D-l Ministru de Interne prin ordinul nr. 786 din 13 ianuarie 1899 răspunde categoric că Senatul nu va da curs împrumutului decât dacă se vor depune planurile și devizele.

De la anul 1899 nu se mai găsește nici o mișcare înainte spre ajungerea țelului, afară de intervenirea D-lui Prefect, din 28 mai 1905, rămasă fără răspuns.

Țin să adaug că la anul 1882 s-au făcut de județ plan și deviz, care actualmente sunt pierdute. În această stare de lucruri, și față de absoluta necesitate de a se da o grabnică soluție acestei chestiuni, fac următoarea propunere: Consiliul Județean să delege pe D-l Prefect ca împreună cu reprezentanții județului din parlament să facă demersurile necesare pentru ca împrumutului să i se dea curs de Senat.

În cazul când Comitetul delegaților din Senat menține punctul lor de vedere din 1898, atunci d-l Prefect să fie autorizat a angaja un Arhitect cu facerea planurilor și a devizului, arhitect care să fie plătit din împrumutul ce se va face.

Totodată propun a se mijloci pe lângă Primăria urbei Piatra, de a se ceda terenul celor două parcuri pentru a se construi localul.

Cred domnilor consilieri că e o necesitate ce se resimte de județ și de oraș încă din anul 1882, adică de mai bine de 27 de ani, și de când s-a făcut primul pas, a venit momentul să se transforme visul în realitate, și sper ca actualul Consiliu precum și actualul Prefect care se află în fruntea județului, vor avea cinstea de a aduce la îndeplinire această dorință a cetățenilor din județul nostru.

Călăuzit numai de intenții bune pentru binele obștesc și dezbrăcat de orice intenții rele față de aceia ce au imobile închiriate județului, fac această propunere și sper că glasul meu nu se va pierde în pustiu.

Sper de asemenea că cei ce se îngrijesc de interesele județului, vor lăsa pentru moment orice preocupare a lor, și se vor ocupa de visul nostru².

Prin adresele nr. 5962 / 1909 și nr. 83 / 1910 autoritățile nemțene au înaintat Ministerului de Interne două rapoarte, organul central al administrației de stat solicitând planurile și devizele lucrării³. Pentru urgentarea lucrărilor, se solicita prefectului să avizeze planurile și devizele și să obțină terenul de la primărie.

La 9 februarie 1910 Consiliul Comunal a hotărât ca terenurile, compuse din două grădini, situate pe străzile Lascăr Catargi și col. Gh. Roznovanu, cumpărate de primărie în anul 1899 de la Julieta Bușilă și Natalia Deciu, cu 27000 lei, să fie cedate județului. În schimbul acestor terenuri, Prefectura urma să dea Primăriei două proprietăți, un teren de aproximativ 10 ha situat în hotarul comunei Piatra, spre Dărmănești și bariera Roman, teren evaluat la 10000 lei și un teren în strada Frumușica, cu o clădire veche pe el, evaluat la 6000 lei⁴. La 27 aprilie 1910 Consiliul Județean aproba schimbul de terenuri, iar în ședința din 3 mai consilierii hotărâau să se intervină pe lângă Primărie pentru cedarea unei porțiuni din strada Parcurilor⁵.

Prin Înaltul decret nr. 1596 din 28 aprilie 1910, semnat de Regele Carol I la Sinaia, județul era autorizat să contracteze la Casa Creditului Județean și Comunal un împrumut de 350000 lei, iar pentru garantarea anuităților să perceapă, de la 1 aprilie, încă o jumătate de zecime la impozitele indirecte către stat⁶.

La 22 mai 1910 se înaintau Ministerului de Interne planurile și devizul de lucrări. Totodată, Monitorul Oficial, ziarele „Viitorul” și „Universul” anunțau

² Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale (SJNAN), *fond Prefectura județului Neamț*, dos. nr. 1 / 1909, f. 1-93.

³ N. Dumitrașcu, *Din istoria urbanistică a orașului Piatra-Neamț. Palatul Administrativ*, în *RevIst*, V-VII, 1998-2000, 2012, p. 61-69. Studiul prezintă cu lux de amănunte perioada 1910-1912, interval în care s-a pus în practică construirea clădirii Palatului Administrativ. Considerăm necesară readucerea în atenție a celor mai semnificative momente care au făcut posibilă ridicarea sediului Preturii Neamț.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

licitația din data de 17 iulie 1910 pentru adjudecarea lucrărilor de construcție (se preciza că ofertele trebuiau să fie închise și sigilate, că planurile și devizele lucrării, în valoare de 350000 lei, stăteau la dispoziția licitatorilor). Aceștia trebuiau să depună o garanție de 5%, adică 17500 lei în numerar, efecte sau recipise ale Casei de Depuneri. La licitație nu erau admiși decât ingineri arhitecți cu diplome recunoscute și practică și antreprenori care mai executaseră astfel de lucrări⁷. La licitația din 17 iulie 1910 au fost reținute patru oferte din opt. Au fost acceptate ofertele inginerului Ioan Bacalu, inginerului Rozenstein și ale antreprenorilor V. Dornea și Ștefan Borș cu R. Flam. Licitatia a fost câștigată de inginerul Ioan Bacalu, care a oferit un scăzământ de 18,50% sub deviz și a depus efecte pentru garanție în valoare de 19000 lei⁸.

Planurile și devizele Palatului Administrativ au fost întocmite de inginerul Ștefan Burcuș (1871-1928) din București. Acesta era absolvent al Școlii Superioare de Arte și Meserii, al Școlii de ingineri de la Poduri și Șosele, al Școlii de Arhitectură și diplomat al Școlii Beaux-Arts, secția Arhitectură de la Paris. A fost președinte al Societății Arhitecților și profesor al Școlii Superioare de Arhitectură, fondator și administrator delegat al Societății Construcția Modernă. S-a remarcat în cadrul Expoziției Jubiliare din 1906, când alături de Victor Ștefănescu a supravegheat lucrările cuprinse în planul expoziției. Alături de acesta a proiectat Palatul Artelor și Pavilionul Regal. Este cunoscut pentru: Palatul Camerei Bursei (până de curând sediu al Bibliotecii Naționale), Catedrala din Galați (realizată în colaborare cu arhitectul Petre Antonescu) și alte reședințe particulare, atât din București, cât și din provincie.

Proiectul de angajament încheiat între Prefectura județului și arhitectul Ștefan Burcuș prevedea:

Subsemnatul, arhitect diplomat de Guvernul Francez, cu sediul biroului în București, primesc a întocmi proiectele pentru construirea Palatului Administrativ din Piatra-Neamțu după programul și indicațiunile primite de la D-nul Prefect.

De asemenea mă oblig de a da detaliile necesare în timpul execuției, precum și de a vizita localitatea în timpul când șantierul este deschis, o dată pe lună, până la terminarea lucrării, iar de nevoia va cere, voi face vizite și afară de aceste obligațiuni.

Prin corespondență și la fața locului, voi sta în legătură cu persoana tehnică, delegată din partea onor Prefecturii, care va face controlul zilnic și va dispune executarea întocmai a planurilor (...)⁹.

La 21 octombrie 1910 s-a încheiat și contractul de angajament între Prefectura Județului Neamț și inginerul arhitect Ștefan Burcuș, în care se

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ SJNAN, fond Prefectura județului Neamț, dos. nr. 1 / 1909, f. 47.

specifica și suma ce trebuia achitată acestuia: 16683,35 lei, reprezentând 6% din valoarea lucrărilor, în sumă totală de 278055 lei, cu care se câștigase licitația de către antreprenorul Ioan Bacalu¹⁰. Patru zile mai târziu, la data de 25 octombrie 1910, membrii Consiliului Județean au aprobat angajarea inginerului arhitect Eugen Albu (arhitectul comunei urbane Piatra-Neamț) pentru supravegherea lucrărilor de construcție a palatului administrativ. Suma fixată drept onorariu era de 8000 lei¹¹.

Pentru a asigura o mai mare soliditate a clădirii, având în vedere stratificarea terenului și diferențele de înălțimi între colțuri, arhitectul Burcuș a dispus ca toate colțurile clădirii să fie executate cu piatră de falie în loc de mozaic, soluție cu care noul prefect al județului, Leon Bogdan, a fost de acord¹². În cea mai mare parte, palatul era construit în noiembrie 1911. Pentru cupolă, arhitectul Burcuș a propus folosirea „eternitei roșii” în locul țiglei, întrucât cupola era în curbă¹³. Pentru acoperiș s-a folosit carton gudronat, țiglă de Buzău, tablă plumbuită la acoperișul mijlociu, jgheaburi sistem francez în cutii de lemn, jgheaburi de zinc la streășina balconului¹⁴. Fundația era făcută din beton cu pietriș de râu și mortar de var, soclul și pereții subsolului fiind din piatră brută cu mortar iar la ferestrele subsolului și la parter zidăria era din piatră cioplită¹⁵.

Procesul verbal de recepție provizorie s-a încheiat la data de 7 noiembrie 1912 de către inginerul Ștefan Burcuș, în calitate de Arhitect Diriginte al Construcției Palatului Administrativ, în prezența arhitectului Eugen Albu și a antreprenorului, inginer Ioan Bacalu¹⁶. La trecerea unui an de la recepția provizorie, la 16 octombrie 1913 s-a încheiat procesul verbal de recepție definitivă¹⁷.

Execuția Palatului Administrativ din Piatra Neamț s-a făcut după cele mai noi soluții constructive ale vremii, folosindu-se piatră, cărămidă, instalațiile fiind executate de specialiști de seamă, desemnați să utilizeze de asemenea cele mai novatoare soluții. Funcționalul palatului a fost dispus de o parte și de alta a holului impunător de intrare. Scara interioară somptuoasă, dispusă perimetral holului, conduce spre încăperile birourilor superioare. Numeroase săli ample, cu înălțimi reprezentative, sunt dispuse în cele două aripi simetrice ale construcției. Monumentalitatea este caracteristica de bază a

¹⁰ N. Dumitrașcu, *op. cit.* în loc. cit.

¹¹ SJNAN, *fond Prefectura județului Neamț*, dos. nr. 1 / 1909, f. 59.

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

construcției, plecată de la culă oltenească, dar și impusă de axul de simetrie propus de influențele eclecticice. Se poate sesiza clar stilul masiv, de cetate, care împreună cu alternanța plin-gol, alcătuiesc o metaforă arhitectonică românească. Palatul este construit în stil neo-românesc, cu frontoane rotunde, cornișe întrerupte, mansarde cu lucarne, decorație bogată, acoperiș impunător. Iese în evidență intrarea principală, susținută de arcade în plin centru, cu uși masive. Frontonul semicircular are în centru decorații elegante, ca o încununare a întregii imagini a fațadei. Intrarea principală, monumentală prin formă și dimensiuni, dezvoltată ca un arc plin-cintru și marcată de un ancadrament lat, bogat ornamentat, asemănător cu cel al construcțiilor neo-clasice, transmite importanța funcțiunii de bază adăpostite de noua construcție. Parterul și etajul sunt decorate cu bosaje, cele două niveluri fiind ritmate prin dispunerea golurilor, iar ferestrele, ca și intrarea, sunt mărginite de ancadrame cu decorații masive în arcadă. Brăurile orizontale dispuse între etaje și sub cornișă, copleșesc cu frumusețea lor. S-a încercat și valorificarea unor elemente structurale și decorative preluate atât din arhitectura românească laică, cât și din arhitectura bisericească moldovenească: vorbim despre tipul de acoperiș, brăuri, ancadrame, medalioane decorative, balcoanele cu parapeti intens marcați prin decorații, preluate din arhitectura brâncovenească și cea bisericească. Alternanța de zidărie simplă, cu ancadramele ferestrelor și parapetii acestora, balcoanele dantelate, intarsiile decorative specifice din piatră, sunt elemente ce transmit grija arhitectului pentru detalii. Finisajele și decorațiile construcției au contribuit la frumusețea și monumentalitatea clădirii, care se înscrie în stilul de mare frumusețe a vremii¹⁸.

Revenind la istoricul acestei clădiri, încă din toamna anului 1912, Prefectura județului Neamț începe să funcționeze în Palatul Administrativ, construit de Ștefan Burcuș¹⁹.

La foarte scurt timp după mutarea prefecturii în Palatul Administrativ, întrucât contractul pe care Tribunalul îl avea cu frații proprietari Lalu expirase, iar instituția legii nu își găsisse un alt imobil de închiriat, s-a admis în mod provizoriu (provizorat care s-a permanentizat – n.n.) ca și Tribunalul să se mute în Palatul Administrativ.

În anii care au urmat datei de 16 octombrie 1913, când s-a încheiat procesul verbal de recepție definitivă a lucrării, au fost executate numeroase

¹⁸ A. Panaitescu, *Palatul administrativ – monument de arhitectură*, comunicare susținută în cadrul simpoziului 100 de ani de istorie. De la Palat administrativ la Muzeu, organizat de Complexul Muzeal Județean Neamț, 10 februarie 2012.

¹⁹ Până atunci prefectura funcționase într-o clădire situată pe strada Petru Rareș.

lucrări de întreținere a palatului. De altfel, toate dosarele consultate fac referiri în principal la acest aspect.

Prin adresa nr. 4317 din 22 iulie 1915, prefectul județului Neamț, Nicu Ioaniu, l-a delegat pe arhitectul comunei, Eugen Albu, să recepționeze lucrarea de instalare a apei în Palatul Administrativ²⁰. Cităm astfel din procesul verbal de recepție din 27 iulie 1915:

*... transportându-mă la fața locului pentru a face recepția lucrărilor de instalațiune efectuate la construcția Palatului Administrativ de către Gheorghe Vasilescu, pentru racordarea instalației din interiorul palatului cu rețeaua de pe străzile orașului, a canalizării publice de apă, examinând lucrările efectuate și făcând încercările cuvenite, am constatat că instalațiunea este făcută în bune condițiuni, și că funcționează bine; prin urmare declar că aceste lucrări pot fi primite ca bune și plătite*²¹.

Executantul, maistrul instalator Mihai Suciu, a realizat:

*... racordul instalației din Palatul Administrativ din orașul Piatra-Neamț cu conducta principală din străzile Colonel Roznovanu și Lascăr Catargiu, precum și o ciușmea de luat apă din curtea sus menționatului palat*²².

În perioada Primului Război Mondial, din cauza lipsei de locuințe, s-a admis ca în Palatul Administrativ să funcționeze alte două instituții, Revizorul școlar și Avocatura statului.

La doar 6 ani de la darea în funcțiune, acoperișul Palatului Administrativ necesita reparații. Astfel, la 31 martie 1918 un contract de antrepriză a fost semnat între Marcu Altăr, tinichigiu, domiciliat în orașul Piatra-Neamț și prefectul județului. Acesta se obliga:

*... a face toată lucrarea de reparație necesară acoperământului Palatului Ad-tiv al județului prevăzută prin devizul format de D-l Arhitect Eugen V. Albu și de care am luat cunoștință; mă mai oblig ca în afară de lucrările prevăzute prin zisul deviz să înlocuiesc cu tablă plumbuită, puțin uzată, țigla de pe acoperământul latrinei din curtea palatului, țigla ce urmează să o întrebuițez la dresul acoperământului palatului*²³.

Pentru lucrarea efectuată, Marcu Altăr primea suma de 2100 lei, obligându-se să demareze în cel mai scurt timp reparațiile pentru a preveni eventualele neplăceri cauzate de ploi. Lucrările au fost definitivitate la data de 29 mai 1918, așa cum reiese dintr-o adresă a maistrului tinichigiu, care cerea să i se facă recepția lucrării²⁴.

²⁰ SJNAN, *fond Prefectura județului Neamț*, dos. nr. 5 / 1915, f. 5.

²¹ *Ibidem*, f. 6.

²² *Ibidem*, f. 1.

²³ *Idem*, dos. nr. 71 / 1918, f. 5.

²⁴ *Ibidem*, f. 10.

Doi ani mai târziu sistemul de încălzire al clădirii a necesitat intervenții. Din procesul verbal nr. 5490 din 28 iulie 1920, întocmit de prefectul județului, N. Calmuschi, aflăm că:

Având în vedere că în zilele de 14 iulie și 29 a fost fixat termenul de licitație pentru repararea sobelor din Palatul ad-tiv, precum și reparațiunea cișmelei și a closetelor, la care termen nu s-au prezentat concurenți, având în vedere că aceste lucrări nu pot suferi întârzieri dispunem: executarea lor în regie și însărcinăm pe D^l Arhitect al comunei Piatra, cu supravegherea și angajarea lucrătorilor în marginile sumei din devize. La terminarea lucrărilor se va face recepția împreună cu un membru al Delegațiunii județene. Devizele vor fi aprobate și de Delegațiunea județeană²⁵.

Prefectul județului Neamț a primit astfel din partea arhitectului Eugen Albu un deviz estimativ pentru lucrările de reparație a sobelor de teracotă din camerele Palatului Administrativ, în valoare de 11000 lei²⁶. Maistrul-sobar Frantz Braintenfeld elibera la data de 7 octombrie 1920 o chitanță în valoare de 10830 lei contravaloarea intervenției, constând în ... *demontatul și refăcutul a 21 sobe precum și reparatul altor 19 sobe împreună cu curățitul fumurilor și completatul fierăriei²⁷.*

Aparent un simplu act contabil, devizul trece în revistă spațiile Palatului Administrativ, indicându-ne în amănunt destinația fiecărei încăperi²⁸:

PARTER	ETAJ
1. Vestibul	18. Vestibulul
2. Camera portăreilor	19. Salonul Consiliului județean
3. Camera portărelui șef	20. Inspectoratul agricol
4. Grefa Tribunalului	21. Consiliul Agricol
5. Camera ajutorilor de grefieri	22. Directorul prefecturii
6. Camera grefierului	23. Camera Șefului de birou
7. Arhiva mică a Tribunalului	24. Inspectoratul școlar
8. Camera servitorilor	25. Arhiva administrativă
9. Arhiva Tribunalului	26. Camera protoiereului
10. Camera avocaților	27. Secretariatul Serviciului sanitar
11. Camera Judecătorului de instrucție	28. Laboratorul Serviciului sanitar
12. Sala de ședință	29. Grefa secției județene

²⁵ Idem, dos. nr. 77 / 1920, f. 35.

²⁶ *Ibidem*, f. 6.

²⁷ *Ibidem*, f. 40.

²⁸ *Ibidem*, f. 7-11.

13. Sala Magistraților	30. Arhiva Secției județene
14. Sala președintelui	31. Camera prefectului
15. Sala martorilor și a corpurilor delict	32. Camera de așteptare
16. Camera secretarului procurorului	33. Secretariatul secției județene
17. Camera procurorului	34. Camera șefului de birou al secției județene
	35. Telefon
	36. Cancelaria revizoratului școlar
	37. Contabilitatea

Nu doar interiorul, ci și exteriorul Palatului a suferit de-a lungul timpului modificări. Bunăoară, trotuarul de jur-împrejurul său avea în martie 1923 nevoie de reparații radicale, ... *fiindcă ploaia străbate prin zidul arhivei Tribunalului și Prefecturii, așa că sunt expuse toate dosarele la stricăciuni*²⁹.

Vântul care bătuse puternic în noaptea de 31 mai 1923 dezvelise mai multe țigle de pe acoperișul palatului și două turnulețe din acoperiș căzuseră³⁰.

Se impunea urgent repararea acoperișului, întrucât o eventuală ploaie putea provoca pagube considerabile.

Intentendul palatului, V. Niculescu, autorizat fiind de prefectul județului pentru repararea acoperământului clădirii, îl anunța la 23 iulie 1923 că doar un singur maistru ... *s-a prins să facă această reparație cu preț de 10000 lei*³¹. Din devizul lucrărilor de reparare a acoperișului palatului administrativ aflăm că au fost efectuate lucrări de tinichigerie, lucrări la învelitoarea acoperișului, dar și revizuirea amănunțită a țiglelor de pe întregul acoperiș și înlocuirea celor lipsă și aranjarea la loc a țiglelor deplasate³².

În interior spațiul Palatului suferea modificări din cauza înmulțirii serviciilor Tribunalului adăpostite de clădirea județului. Într-o adresă din 20 martie 1923, semnată de către decanul baroului de avocați, Vasile C. Șoarec, acesta solicita prefectului amenajarea unei camere pentru corpul de avocați. Două luni mai târziu prefectul primea mulțumiri din partea decanului pentru amenajarea și lărgirea camerei avocaților.

La 12 ani de la darea în folosință Palatul Administrativ intra din nou în atenția autorităților guvernamentale. La data de 1 iunie 1924 prefectura județului Neamț înainta ministrului de interne, Ion I.C. Brătianu, planul și devizul în valoare de 115000 lei pentru lucrările de împrumuire necesare a se face în jurul Palatului Administrativ din Piatra-Neamț. Ministrului i se cerea să

²⁹ Idem, dos. nr. 7 / 1923, f. 1.

³⁰ Ibidem, f. 10.

³¹ Ibidem, f. 13.

³² Ibidem, f. 16, 17.

dispună supunerea spre aprobare regală a acestei lucrări, conform art. 71, al. 9 al legii pentru consiliile județene³³.

Ca urmare, la data de 2 august 1924 Regele Ferdinand semna la Sinaia decretul nr. 2633, prin care se aprobau devizul întocmit de serviciul tehnic al județului Neamț, în valoare de 115000 lei, și decizia delegației județene nr. 128 din ședința din 27 iunie 1924, prin care se încuviința ca lucrarea de împrejmuire a palatului administrativ să se execute pe cale de regie³⁴. Arhitectul Eugen Albu, cel care participase și la construcția clădirii cu mai bine de un deceniu în urmă, a primit sarcina de a conduce și supraveghea lucrările de împrejmuire.

Inițial, planul stabilea construirea unui gard pe soclu de beton de ciment înspre strada Lascăr Catargiu și colonel Roznovanu, în lungime de 80,50 m și a două garduri simple înspre strada colonel Roznovanu și fundătura Fondianu, de 70,70 m. Forțat de reclamațiile generate de modul de amplasare a gardurilor, arhitectul Albu a cercetat dosarele din arhiva Primăriei Piatra-Neamț și a găsit că Prefectura, încă din anul 1913, și-a luat obligația de a construi două străzi în jurul Palatului Administrativ, după planurile aprobate de Consiliul tehnic Superior prin Jurnalul nr. 10 din 8 februarie 1913. Până în anul 1924, din varii motive, prefectura nu a construit cele două străzi și totuși amplasarea gardului nu putea să nu țină cont de acel proiect ce figura de mai bine de zece ani în dosarele primăriei. În consecință, costurile de executare ale lucrărilor creșteau, Eugen Albu solicitând suplimentarea creditului cu suma de 50000 lei³⁵.

Recepția lucrării s-a făcut în zilele de 18 și 21 iulie 1925 de către arhitectul Eugen Albu, ea fiind executată de Ilie Grădinescu, maistru-dulgher din Piatra-Neamț³⁶.

Așa cum am precizat la început, documentele de arhivă nu ne permit reconstituirea amănunțită a istoricului clădirii. Astfel, pentru perioada 1925-1930 nu am găsit informații legate de funcționarea și administrarea palatului.

În anul 1931 președintele Delegației Județene Piatra-Neamț a primit patru planuri ale palatului administrativ, ce fuseseră încredințate arhitectului D. Antonescu, din cadrul Serviciul Arhitecturii al Ministerului de Justiție³⁷. Acestea sunt cele mai vechi planuri păstrate ale palatului, întrucât așa cum aflăm din corespondența prefectului județului Neamț, planurile originale s-au pierdut (ele reproducea o variantă executată în anul 1929, atunci când au fost montate caloriferele în clădire).

³³ Idem, dos. nr. 28 / 1924, f. 7.

³⁴ *Ibidem*, f. 17.

³⁵ *Ibidem*, f. 26.

³⁶ *Ibidem*, f. 33.

³⁷ Idem, dos. nr. 225 / 1931, f. 1.

Trecerea timpului și-a pus amprenta asupra stării Palatului Administrativ. Pentru buna stare a clădirii, la data de 14 aprilie 1934 era absolută nevoie de următoarele reparații și achiziții³⁸:

1. *Terminarea construcției surei și a camerelor de locuit din curtea palatului.*
2. *Repararea acoperișului de la garajul Prefecturii, văruiul lui în interior, și exterior, precum și facerea podețului.*
3. *Repararea gardului din jurul Palatului și porților, precum și vopsirea lui.*
4. *Curățirea bazinelor de la closetele din palatul Ad-tiv.*
5. *Repararea closetului din curtea palatului ad-tiv care se găsește în completă ruină și pentru care este necesar întocmirea unui deviz de către Onor Serviciul tehnic al județului.*
6. *Reparația ușilor și a geamurilor precum și completarea sticlei care este stricată din palatul ad-tiv.*
7. *Repararea mobilierului Prefecturii, ca: scaune, birouri, fotolii, canapele, și facerea unui dulap necesar arhivei prefecturii, precum și facerea mai multor transparente necesare.*
8. *Procurarea combustibilului necesar automobilului Prefecturii ca: benzină, ulei, valvolină, vaselină, petrol, precum și 4 cauciucuri, 4 camere; diferite piese care se ivesc în cursul anului.*
9. *Materiale necesare la întreținerea palatului în acursul anului 1934-1935: 200 buc. mături, 50 kg ceară de parchet, 150 kg benzină, 500 kg motorină, 30 de bucăți saci de spălat, 5 bucăți perii de spălat, 50 metri de pânză pentru praf și geamuri, 10 buc. broaște pentru uși, 5 buc. perii de păr pentru șters praful pe pereți, 5 căldări de apă, 10 măturoaie, 5 kg cuie de diferite mărimi, 5 kg creolină pentru dezinsecție.*
10. *Material necesar la iluminatul palatului: 30 becuri electrice diferite, 20 m șnur pentru lumină, 15 abajoururi, curățirea lămpilor din sala mare și reparația a 2 lămpi de pe sala prefecturii.*

Informații suplimentare cu privire la destinația unor spații din Palatul Administrativ aflăm din Buletinul oficial al județului Neamț, anul XVI, nr. 5 din 1 februarie 1934:

Se publică spre cunoștința generală că în ziua de 18 februarie 1934, ora 11 a.m. se va deschide licitația publică în camera Prefecturii pentru închirierea pe timp de un an a chioșcului bufet ce se află la intrarea în Palat.

Prețul de la care va începe licitația este în sumă de lei 5000 (cinci mii). Licitatia se va face prin oferte închise și sigilate însoțite de garanție de 10 la sută³⁹.

Deși au existat mai mulți concurenți, doamna Elena P. Tiuca, care deținuse și în anii anteriori bufetul, a obținut prelungirea contractului pe anul 1934 / 1935.

³⁸ Idem, dos. nr. 161 / 1934, f. 1, 2.

³⁹ Idem, dos. nr. 216 / 1934, f. 5.

Oferta unuia dintre contracandidați era mai mult decât tentantă:

Subsemnatul Gheorghe Dumitrescu, domiciliat în strada Mărăței nr. 20, de profesiune cofetar – brevetat cu cartea de meșter, vin cu supus respect în fața D-voastră cu rugămintea să binevoiți a dispune să mi se închirieze chioșcul de ceainărie, ce se află în localul ce cu onoare îl conduceți. Bufetul va fi aprovizionat cu cornuri, brânzoaice, crafle, ceai, lapte, lapte cu cafea. Totodată îl voi aproviziona cu cozonaci și toate cele necesare de Sfintele Paști onoratului corp funcționăresc⁴⁰.

Colaborarea dintre prefectură și agenții particulari nu era întotdeauna fericită. Am găsit astfel o adresă a prefectului județului Neamț din 27 noiembrie 1935, către șeful postului de jandarmi Roznov, acesta din urmă fiind însărcinat:

... a pune în vedere sub luare și trimitere de dovadă dlui Calman Fridman, maistru tâmplar domiciliat în Piatra-N., Str. Petru Rareș nr. 25 (casele domnului V. Munteanu) care lucra la dl. Haimovici-Roznov, de a se prezenta negreșit la prefectura acestui județ în ziua de 30 noiembrie a.c., orele 10 dimineața pentru a preda și instala în sala prefecturii, lambriul de stejar pe care s-a obligat prin ofertă legală să-l confecționeze și să-l monteze încă din anul 1931 și pentru care a primit de la județ suma de 10000 lei, pe care nici până în prezent nu i-a justificat⁴¹.

Correspondența a continuat până în anul 1938, an în care maistrul tâmplar Calman Fridman cere prefecturii să dispună plata lucrării sale în valoare de 19600 lei, costul lambriurilor executate și montate⁴².

Printre documentele care specificau lucrările necesare întreținerii palatului, descoperim începând cu anul 1936 referiri la grădina din fața palatului. Gardul montat în urmă cu peste 10 ani, necesita și el reparații, respectiv:

1. repararea gardurilor din stacheți din jurul Prefecturii prin înlocuirea părților putrede la stâlpi, pazii și leșuri, îndreptatul porților și a stâlpilor, întăritul lor și vopsitul din nou de 2 ori cu vopsea de ulei în culoare existentă albă; 2. repararea gardului despărțitor din sârmă, vopsitul stâlpilor și a paziilor, inclusiv refăcerea porțiței cu material nou; 3. reparația porții și a porțiței din scânduri de brad la curtea cu atenansele Prefecturii⁴³.

Încă de la începutul anului 1937 siguranța palatului administrativ a preocupat forurile decizionale. Prefectului Theodor Ivașcu i se semnala la 28 ianuarie 1937, de către primghiefierul Tribunalului Neamț, necesitatea angajării unui sergent care să facă de serviciu în sălile Tribunalului, de la ora 8.00 seara la ora 8.00 dimineața, aceasta pentru ca valorile și dosarele de valoare ale

⁴⁰ *Ibidem*, f. 51.

⁴¹ Idem, dos. nr. 259 / 1934, f. 11.

⁴² *Ibidem*, f. 25.

⁴³ Idem, dos. nr. 202 / 1936, f. 2.

tribunalului să fie în mai multă siguranță, întrucât existaseră cazuri când au dispărut anumite dosare, acte de valoare din anumite birouri⁴⁴.

Mai mult, pentru prevenirea unor astfel de situații, prefectul solicita în iunie 1937, directorului *Societății Fiducitatea*, ca pentru o mai bună siguranță în paza palatului administrativ, gardianul care controla noaptea străzile din jurul palatului să supravegheze și exteriorul acestei clădiri. De asemenea, cerea ca paznicul de noapte al prefecturii să primească o armă revolver cu muniția necesară.

Pentru buna întreținere a Palatului Administrativ, în cursul anului financiar 1937-1938 erau necesare: procurarea a două birouri noi, a 20 de scaune, repararea radicală a mobilierului Prefecturii și Tribunalului, facerea din nou a 10 stoluri pentru geamuri; procurarea de linoleum în cabinetul prefectului, subprefectului, biroul contabilității și biroul administrației generale; completarea cu plasă de sârmă a geamurilor de la subsol; construirea unei lăzi mari pentru gunoi cu capac⁴⁵. În iunie 1937, pentru ornamantarea grădinii din fața palatului, s-au achiziționat următoarele răsaduri de flori: 500 buc. ochiul boului, 150 buc. micșunele și 50 buc. garoafe⁴⁶.

Referatele întocmite de intendentul palatului nu erau întru totul puse în practică, ceea ce a determinat ca în prima jumătate a anului 1938, într-un memoriu adresat Prefectului Județului Neamț, acestuia să i se semnaleze necesitatea efectuării unor reparații urgente clădirii prefecturii. Subinginerul I. Schwartzter preciza:

*... localului palatului administrativ nu i s-a mai făcut de câțiva ani nici un fel de reparație, încât a ajuns într-o stare complet inestetică și mai ales neigienică, pereții murdari, tâmplăria coșcovită de vopsea și în parte stricată, dușumelele putrede, gardul împrejmuitor stricat*⁴⁷.

În consecință, prefectul județului Neamț, colonelul N. Ghineraru, prin decizia nr. 11999, a dispus aprobarea ofertei antreprenorului Gheorghe Iconaru pentru executarea reparațiilor⁴⁸. La data de 25 iulie 1938 a fost emisă situația de plată pentru lucrările efectuate la Palatul Administrativ, care au constatat în⁴⁹:

- *reparația tâmplăriei exterioare prin înlocuirea părților putrede, chituitul crăpăturilor, aranjarea fierăriei și vopsitul exterior de două ori cu vopsea de ulei;*
- *văruitul cu lapte de var a întregii clădiri;*
- *vopsitul streșineii cu vopsea de ulei, dat de două ori;*

⁴⁴ Idem, dos. nr. 81 / 1937, f. 9.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 23.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 43.

⁴⁷ Idem, dos. nr. 357 / 1938.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 35.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 56, 57.

- *vopsitul cu vopsea de ulei și zinkveis la pereți și plafon în cabinetul prefectului;*
- *văruitul și zugrăvitul birourilor registraturii și arhivei;*
- *ridicarea unui gard nou de stacheți cu tumuruguri de stejar.*

Valoarea lucrărilor s-a ridicat la suma de 178632 lei.

În aceeași perioadă, întâmplător sau nu, județul încerca să vândă clădirea Ministerului de Justiție, reabilitarea ei sporindu-i valoarea. Inițiativa construirii unui nou palat administrativ i-a aparținut primăriei orașului Piatra-Neamț, care anunța că vrea să construiască noua clădire în scuarul din centrul orașului sau în grădina publică⁵⁰. Prefectura era rugată să precizeze numărul de camere care îi erau necesare.

În vara anului 1938, în Palatul Administrativ funcționau:

- *Prefectura;*
- *Serviciul veterinar;*
- *Serviciul sanitar;*
- *Camera de industrie și comerț;*
- *Revizorul școlar;*
- *Protoiereul;*
- *Legiunea de jandarmi;*
- *Poliția;*
- *Administrația financiară;*
- *Serviciul tehnic;*
- *Serviciul Măsuri și Greutăți;*
- *Secția Camera de Muncă.*

Proiectata clădire urma să aibă aproximativ 7500 mp, repartizați în subsol, parter și două etaje, cu instalație sanitară completă, ascensoare, aer condiționat și adăposturi contra atacurilor aeriene. Suma necesară construirii acestui palat se ridica la 35000000 lei⁵¹.

La data de 10 mai 1938 prefectul județului Neamț adresa Excelenței sale, domnului rezident al ținutului Prut (prin reforma administrativă din 14 august 1938 a fost creată o nouă unitate administrativă, ținutul – n.n.), un memoriu prin care argumenta necesitatea construirii unei clădiri administrative.

Trecând în revistă istoricul sediului care adăpostea prefectura, dar și tribunalul, prefectul insista asupra suprapopulării clădirii. Reproducem parțial documentul, motivați fiind de faptul că acesta reconstituie istoricul clădirii în discuție.

⁵⁰ Idem, dos. nr. 448 / 1938, f. 1.

⁵¹ *Ibidem*, f. 16.

Exelență

Avem onoarea a vă raporta următoarele:

În anul 1911 s-a construit în orașul Piatra N. un palat nou pentru a funcționa în el numai prefectura acestui județ, cu serviciile sale dependente, care până la acea dată stăteau cu chirie unde găseau.

Tot cam la acea dată expirând și contractul pe care-l avea Tribunalul cu proprietarii Frații Lahu, s-a admis ca și Tribunalul să se mute în palatul ad-tiv (al Prefecturii) în care funcționează și astăzi, mai ales că legea organizării judecătorești, impunea ca județul împreună cu comuna de reședință să suporte cheltuiala chiriei Tribunalului.

În timpul războiului mondial, din cauza lipsei de locuințe, s-a admis deasemenea ca tot la Prefectura județului să funcționeze atât Revizoratul școlar cât și Avocatura statului.

Din cauza îngrămădirii funcționarilor prefecturii, s-a ajuns ca mulți dintre ei să fie ofiliți și bolnavi, nemaivorbind de cazurile funcționarilor Alex. Duca, N. Livescu, Nec. Livezeanu, V. Dandescu și Iordăchescu, care au murit fiind atinși de tuberculoză.

Județul de altfel, a plătit întotdeauna chirie atât pentru serviciile sale dependente cât și pentru judecătoria mixtă Piatra-N.

În interesul justițiabililor și al avocaților din Baroul local, se simte neapărată nevoie să existe un palat al justiției în orașul Piatra N., mai ales că nu se găsesc nici case confortabile în care să se mute actuala judecătorie mixtă Piatra N. formată din 3 judecătoria de altădată și anume: Piatra N. mixtă, Piatra N. rurală și Războieni.

Localul vechi al primăriei comunei Piatra N. amenință cu prăbușirea fiind totul crăpat și sprijinit în proptele, iar localul poliției este cu totul igrasios și impropriu, ambele trebuind a fi dărâmate spre a se construi altele în locul lor.

De asemenea diferite servicii județene și autorități din Piatra N. funcționează în imobile neîncăpătoare, nesănătoase și lipsite de lumină, trebuind să se mute la fiecare expirare de contract, dar dacă s-ar găsi modalitatea construirii unui palat modern, în centrul orașului, pe terenul unde se află Primăria și Poliția, s-ar realiza și o însemnată economie în bugetele tuturor instituțiilor respective⁵².

Soluția propusă constă în construirea unui palat modern, încăpător, pe locul ocupat la acea dată de primărie și poliție. Ministerul Justiției urma să cumpere Palatul Administrativ deja existent, aflat în proprietatea ținutului cu suma de 12000000 lei, iar acești presupuși bani se investeau în construirea unui palat cu 65 de camere. Spațiul urma să fie repartizat astfel:

⁵² *Ibidem*, f. 18, 19.

Prefectura	8
Pretura I. Gh. Duca	
Serviciul veterinar	
Primăria Piatra N.	5
Legiunea de jandarmi	7
Poliția Piatra	2
Camera de Comerț și Industrie	
Serviciul sanitar	
Serviciul Măsuri și Greutăți	
Administrația financiară și constatare	2
Administrația financiară Încasări și plăți	9
Protoieria	
Revizoratul Școlar	
Camera de Muncă	

Ministrului Justiției, Victor Iamandi, îi era astfel înaintată, la 23 ianuarie 1939, o cerere:

În anul 1911, s-a construit cu mari sacrificii Palatul Administrativ în centrul orașului Piatra-N., în valoare actuală de 12000000 lei. Imobilul este construit din cărămidă, cu fundația din piatră, și acoperit cu țiglă, având subsol, parter, etaj și pod, care servește și de magazie. La cererea Ministerului de Justiție, județul a primit bucuros a pune la dispoziția Tribunalului, numai parterul prefecturii, în mod provizoriu până ce își va construi un local propriu. De 12 ani s-a înființat Secția II la tribunalul Neamț astfel că în prezent s-a ajuns că imobilul este cu totul insuficient atât prefecturii cât și tribunalului. Deoarece județul intenționează ca împreună cu primăria orașului Piatra să construiască un nou palat administrativ, spre a deservi exclusiv interesele administrative avem onoarea de a vă propune spre cumpărare actualul local al Prefecturii⁵³.

Acest proiect, așa cum bine se știe, nu s-a materializat.

Pentru a schimba registrul de discuție semnalăm o cerere destul de bizară, care i-a fost adresată prefectului județului Neamț. Astfel, la data de 6 februarie 1939, Ernest Vengjin cerea să i se aprobe înființarea unei frizerii în clădirea Prefecturii, pentru a servi tuturor funcționarilor⁵⁴.

În aprilie 1940, prefectul județului Neamț, Gheorghe Isăcescu, l-a delegat pe Alexandru Tătaru, subdirectorul prefecturii, să se prezinte la Ministerul Inventarului Avuțiilor Publice pentru a duce și preda toate lucrările de

⁵³ *Ibidem*, f. 26.

⁵⁴ *Idem*, dos. nr.70 / 1939, f. 3.

inventariere întocmite pentru averea statului, ținutului și comunelor rurale din județul Neamț⁵⁵.

Inventarul averii județului Neamț ne reține atenția, întrucât acesta precizează care erau instituțiile, serviciile administrative și de justiție adăpostite de clădirea Palatului Administrativ la sfârșitul deceniului IV al secolului XX.

În palat existau⁵⁶:

1. *Cabinetul prefectului;*
2. *Salonul de festivități;*
3. *Serviciul administrației locale;*
4. *Biroul M.T.O.N. (Biroul Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului);*
5. *Biroul Statistic;*
6. *Serviciul administrativ de stat;*
7. *Biroul registraturii și arhivei;*
8. *Oficiul telefonic;*
9. *Biroul Pregătirii Premilitare;*
10. *Camera de audiență;*
11. *Sălile prefecturii la etaj;*
12. *Magazia palatului;*
13. *Subsolul;*
14. *Garajul prefecturii;*
15. *Serviciul veterinar;*
16. *Pretura I. Gh. Duca;*
17. *Pretura Bistrița;*
18. *Pretura Cetatea Neamț;*
19. *Pretura Muntele Broșteni;*
20. *Pretura Războieni;*
21. *Serviciul de Drumuri;*
22. *Revizoratul școlar Neamț;*
23. *Serviciul sanitar Neamț;*

plus alte 22 de săli, ocupate de Tribunal.

Alte amănunte interesante care ne-au reținut atenția redau conținutul fiecărei încăperi din Palatul Administrativ. Iată bunăoară care era inventarul cabinetului Prefectului, al prim-procurorului, al sălii de festivități. Este reconstituit cu lux de amănunte aspectul interior al clădirii, cu doar câteva luni înainte de abdicare Regelui Carol al II-lea și instaurarea statului național-legionar⁵⁷.

⁵⁵ Idem, dos. nr.101 / 1940, f. 22.

⁵⁶ Idem, dos. nr. 549 / 1940, f. 1.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 2, 3, 16.

NR. CRT.	ÎNCĂPEREA	INVENTARUL (averea mobilă, proprietatea ținutului Prut din județul Neamț)
1	Cabinetul Prefectului	Masă de birou din stejar, birou de stejar, fotoliu cu mușama verde, fotoliu de birou îmbrăcat în piele, canapea mică, scaune, oglindă mare de perete cu ramă, telefon de birou, tablou cu portretul M.S. Regelui Carol al II-lea, tabloul Marelui Voevod de Alba Iulia Mihai, tablou stema țării, ceas pendulă de perete, cuier de lemn cu oglindă, covor mare pe jos, călimară de sticlă, coș pentru hârtii, policandru de cristal electric, cuier de fier, scuiptoare, eșarfă de mătase, sonerie electrică de birou, lampă electrică de birou, lavoar de tablă, fotolii de birou, lighian și cană, șifonier pentru haine, aparat de radio marca Minerva cu 6 lămpi tip 1936, stoluri din dril la ferestre.
2	Cabinetul prim-procurorului	Birouri de stejar, fotolii îmbrăcate cu mușama verde, scaune de mahon, coșuri de paie, canapea mică îmbrăcată cu mușama verde, canapea mare îmbrăcată cu creton, cuier de lemn cu oglindă, etajeră de stejar, pupitru mic, masă rotundă de brad, oglindă mare de perete, lampă electrică plafonieră cu 3 becuri, lămpi electrice de birou, tablou cu portretul M.S. Regelui Carol al II-lea, tablou cu portretul Marelui Voevod Mihai, tablou cu stema țării, călimări de sticlă.
3	Salonul de festivități	Mese mari de stejar îmbrăcate cu mușama, bănci de stejar cu spătar și teluri îmbrăcate cu mușama verde, tablou mare pictură istorică, tablouri cu portretul M. Sale Regelui Carol al II-lea, al Marelui Voevod Mihai, tablou cu stema țării, policandru electric de cristal, policandre mici colțare, pânză ticolor ornată 171 m, stoluri de dril, tablouri pictură Regele Ferdinand și Regina Maria.

Chiar și după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial întreținerea Palatului Administrativ a preocupat autoritățile locale. Curățenia clădirii era pusă în pericol de faptul că personalul de serviciu era foarte redus din cauza concentrărilor⁵⁸.

Într-un memoriu justificativ, întocmit de șeful Serviciului tehnic, la 19 iunie 1942, adresat prefectului județului Neamț, lt. col. I. Teodorescu, se arăta că în interior erau necesare unele reparații, întrucât clădirea avea un aspect urât.

⁵⁸ Idem, dos. nr. 74 / 1941, f. 1.

Se impunea să fie zugrăvite camerele, să se spele cu leșie de sodă camerele care erau zugrăvite cu ulei, să se vopsească tâmplăria la ferestre și uși⁵⁹. Reparația palatului, în valoare de 225000 lei a fost atribuită antreprenorului Gheorghe Andronache din Piatra-Neamț, care la 14 iulie 1942 realizase deja mare parte din intervențiile specificate.

În martie 1943 în Palatul Administrativ funcționau, așa cum era și firesc, echipe ale formațiunilor de apărare pasivă. Serviciul de alarmă și pândă al județului, compus din șase persoane, avea îndatorirea ca la primirea semnalului de alarmă avion să anunțe imediat orașul, fabricile din oraș și comunele rurale din județ⁶⁰.

Acestea sunt ultimele documente din fondurile arhivistice care fac referiri la Palatul Administrativ. Din păcate, transparența administrației statului monarhic nu se regăsește și în cazul administrației comuniste. În mare parte documentele păstrate conțin situații contabile și nu fac referiri la fosta prefectură a județului Neamț. Așa cum bine știm, pentru autoritățile comuniste reorganizarea administrativ-teritorială a constituit o prioritate. Epurarea administrației centrale în perioada 1945-1948 a vizat compromiterea și lichidarea tuturor funcționarilor cu „origine nesănătoasă”. Instituția prefectului a fost desființată. Au fost constituite sfaturile populare ca organe locale ale puterii de stat.

Fără a avea o mărturie documentară, afirmăm că începând cu anul 1950 în fostul Palat Administrativ a început să funcționeze Sfatul Popular al raionului Piatra-Neamț, iar apoi, după noua lege administrativă, din februarie 1968, Consiliul Popular. Începând cu anul 1979, Consiliul Popular a predat clădirea Complexului Muzeal Județean Neamț.

La mai bine de 60 de ani de la inaugurare, destinația administrativă a unuia din cele mai frumoase monumente de arhitectură din Piatra-Neamț se schimba, așa cum era și firesc, în aceea de edificiu cultural. În aprilie 1978 se creează o nouă instituție – Complexul Muzeal Județean Neamț –, adunând sub aceeași conducere toate muzeele din județ. În anul următor s-a propus și mutarea Muzeului Județean de Istorie într-un spațiu mai mare decât cel pe care îl ocupa până atunci (în Piața Libertății, în sediul fostei Școli publice de băieți nr. 1, actualul Muzeu de Artă). Începând din anul 1980 clădirea va avea o dublă funcțiune: sediu administrativ al Complexului Muzeal Județean Neamț și spațiu expozițional pentru principala unitate din cadrul instituției – Muzeul de Istorie, în prezent Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț.

⁵⁹ Idem, dos. nr. 632 / 1942, f. 3.

⁶⁰ Idem, dos. nr. 270 / 1943-1944, f. 4.

SOME CONSIDERATIONS ABOUT THE EX-ADMINISTRATIVE PALACE FROM PIATRA-NEAMȚ (1909-1979)

Abstract

Keywords: *Piatra-Neamț, Administrative Palace, urban planning, archive documents.*

From the urban planning perspective, the city of Piatra-Neamț experienced big changes at the beginning of the XXth century. The construction, during 1910-1912, of the Administrative Palace, under the close coordination of the architect Ștefan Burcuș, fulfills an old desire of the population living on this town from the Bistrița Valley. Based on the archive documents, images it is possible to outline a history of this monument.

The ex-Administrative Palace remains even 100 years later the most impressive building from Piatra-Neamț.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Fig. 1.** Prefecture of Neamț County (*apud* Al. Antoniu, 1901; photo archive of History and Archaeology Museum of Piatra-Neamț).
- Fig. 2.** Hall of Piatra-Neamț, 1922 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 3.** Pay office of Neamț County (*apud* Antoniu, 1901; photo archive of History and Archaeology Museum of Piatra-Neamț).
- Fig. 4.** Fragment of the urban planning of Piatra-Neamț (collection of Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 5.** View of Piatra-Neamț, 1913 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 6.** View of Piatra-Neamț, 1913 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 7.** Postcard with the Administrative Palace and the statues of Mihail Kogălniceanu and Colonel Roznovanu, 1915 (V. Nicolau's collection).

- Fig. 8.** Postcard with the Administrative Palace, 1916 (V. Nicolau's collection).
- Fig. 9.** View on the Administrative Palace, 1920 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 10.** The Administrative Palace, 1921 (V. Nicolau's collection).
- Fig. 11.** Inauguration of the statue of Emil Costinescu in front of the Administrative Palace, by the prime-minister Ion I.C. Brătianu, september 30th, 1923 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 12.** Group of the institutors from Neamț County on steps of the Administrative Palace, 1923 (photo archive of History and Archaeology Museum of Piatra-Neamț).
- Fig. 13.** Statue of Emil Costinescu in the front of the Administrative Palace (V. Nicolau's collection).
- Fig. 14.** The Administrative Palace and the statue of Colonel Roznovanu, 1924 (V. Nicolau's collection).
- Fig. 15.** The Administrative Palace, 1925 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 16.** The Administrative Palace, 1925 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 17.** Speech of the prime-minister Alexandru Averescu in front of the Administrative Palace, may 23th, 1926 (N. Teodorescu's collection, Neamț County Service of National Archives).
- Fig. 18.** The Administrative Palace, 1939 (V. Nicolau's collection).
- Fig. 19.** The ex-Administrative Palace become the History Museum, 1980 (photo archive of History and Archaeology Museum of Piatra-Neamț).
- Fig. 20.** Visit of the president of the Socialist Republic of Romania, september 26th, 1980 (photo archive of History and Archaeology Museum of Piatra-Neamț).

Fig. 1. Prefectura județului Neamț (*apud* Al. Antoniu, 1901; fototeca MIAPN)

Fig. 2. Primăria Piatra-Neamț, 1922 (colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 5. Imagine de ansamblu a orașului Piatra-Neamț, 1913
(colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 6. Imagine de ansamblu a orașului Piatra-Neamț, 1913
(colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 7. Carte poștală ilustrată cu Palatul Administrativ și statuile lui Mihail Kogălniceanu și colonelului Roznovanu, 1915 (colecția V. Nicolau)

Fig. 8. Carte poștală ilustrată cu Palatul Administrativ, 1916 (colecția V. Nicolau)

Fig. 9. Vedere parțială asupra Palatului Administrativ, 1920
(colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 10. Palatul Administrativ, 1921 (colecția V. Nicolau)

Fig. 11. Inaugurarea statuii lui Emil Costinescu în fața Palatului Administrativ, în prezența prim-ministrului Ion I.C. Brătianu, 30 septembrie 1923 (colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 12. Grupul institutorilor nemțeni pe treptele Palatului Administrativ, 1923 (fototeca MIAPN)

Fig. 13. Statuia liberalului Emil Costinescu amplasată în fața Palatului Administrativ (colecția V. Nicolau)

Fig. 14. Palatul Administrativ și statuia colonelului Roznovanu, 1924 (colecția V. Nicolau)

Fig. 15. Palatul Administrativ, 1925 (colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 16. Palatul Administrativ, 1925 (colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 17. Prim-ministrul Alexandru Averescu ținând un discurs în fața Palatului Administrativ, 23 mai 1926 (colecția N. Teodorescu, SJNAN)

Fig. 18. Palatul Administrativ, 1939 (colecția V. Nicolau)

Fig. 19. Fostul Palat Administrativ, devenit Muzeu de Istorie, din 1980
(clișoteca MIAPN)

Fig. 20. În așteptarea vizitei președintelui R.S.R, la 26 septembrie 1980
(clișoteca MIAPN)